

KULTÚRA 168 óra.
2016. November 17.
(Interneten nem található)
GYÓGYÍTHATATLAN SEBEK
HELTAI András

„Folyó évi május 28-ig 58 vonattal 184 049 zsidó került elszállításra. **A berakás és a szerelvények futása zavartalan volt. A lakosság hangulata általában nyugodt, a legtöbb helyen örültek az akció végrehajtásának.**” Az idézet vitéz Ferenczy László csendőr alezredes jelentéséből származik. Az iratot Szita Szabolcs, a holokausztot évtizedek óta kutató történész Gyógyíthatatlan sebek című új könyvében olvashatjuk, amelyben a dokumentáltan Auschwitz-Birkenaubába hurcolt **438 ezer** magyar zsidó történetét dolgozta fel.

„Vidékiek” voltak, köztük sokan a visszacsatolt területekről. Állampolgári fegyelemmel vonultak be nagypapástól, kisgyerekestől a gettóba, ahol csendőrök még veréssel, kínzással vették el megmaradt értékeiket. Aligha lehettek illúzióik, amikor felhajtották őket a vonatra, amely „munkára” viszi őket. A kassai pályaudvaron vették át a csendőröktől a németek a „szállítmányt”. Amint Szita kiderítette: a kassai zsidó temetőben földelték el azokat, akik már az út első szakaszát sem élték túl.

Faragho Gábor altábornagy, a csendőrség főfelügyelője a miniszter-tanács 1944 június 21-i ülésén közölte: „Eddig már több mint 400 ezer zsidót szállítottunk ki és a testület fegyelme igen jó. A nullával egyenlőnek kell vennünk, ha a 20 ezer csendőrrel szemben panaszok merültek volna fel...” Az érintetteknek panaszra módjuk nem volt: többségüket a halálba küldték, a többieket elképzelhetetlen körülmények között dolgoztatták. Honfitársaik többsége legalábbis közömbös volt sorsuk iránt, de nem kevesen segítettek.

Szita kínzó precizitással írja le a lágerbirodalom életét, az ellenállási kísérleteket és az elállatiasodást, a felfoghatatlan szenvedéseket és a gyilkosok szervezett munkáját. A front közeledtével halálmenetekben hajtották tovább a megmaradottakat, s próbálták eltüntetni a borzalmak nyomait. Nem sikerült teljesen. A szovjeteknek, akik döbbenetesen bukkantak a még ottmaradt mozgó csontvázakra, sok minden a kezükbe jutott. Az anyag bekerült a moszkvai Különleges Levéltárba. Szita ott csak kiválogatott irategyütteseket láthatott a lágerek ellenőrzéséről, az SS személyi állományának helyzetéről. Az óriási gyűjteményből több ország kapott már iratokat - Magyarországot azonban az orosz restitúciós törvény kizárta ebből.

A tragédia utolsó, kevésbé ismert fejezete is feltárul a kötetben: milyen nehezen tudtak hazatérni a túlélők. Lengyel, szovjet kórházakban ápolták őket. Míg a nagy országok szervezetteren vitték haza polgáraikat, „a magyarok ügyében teljes volt a hallgatás”. A kivételek között volt Újpest: bizottságot küldtek a helyszínre, kiállításon mutatták be a szörnyűségeket, sürgetve a segítség megszervezését. Az elmaradt. Általában magukra hagyva szivárogtak haza a túlélők. Nem egy esetben a szovjetek elfogták őket, s hozzácsapták egy-egy fogolytranszporthoz.

Moszkva 1947-ben kártérítést igényelt a magyar kormánytól a 6400 deportált munkácsiért, akik közül csak nyolcszázan tértek vissza. Dél-Szlovákiában az volt az álláspont a visszatérőkről, hogy „aki magyarnak vallotta magát, jobban tette volna, ha nem tér vissza”. Kétszáznál több zsidó családot kifosztva, egy batyúval tettek át a határon - akárcsak sok más felvidéki magyart, és voltak pogromok is.

A német megszállók által mesterien kompromittált magyar társadalom nem vállalta a felelősséget a

népirtásért. A köztudatban ez a tragédia összekapcsolódott a háborús vereség minden következményével, a hadifoglyok, a málenkij robotra hurcoltak, a kitelepített magyarok sorsává „A háborúban mindenki szenvedett kifejezés sok mindent elfedett” — sommáz találóan Szita. H.

GYÓGYÍTHATATLAN SEBEK

» HELTAI András

„Folyó évi május 28-ig 58 vonattal 184 049 zsidó került elszállításra. A berakás és a szerelvények futása zavartalan volt. A lakosság hangulata általában nyugodt, a legtöbb helyen örültek az akció végrehajtásának.” Az idézet vitéz Ferenczy László csendőr alezredes jelentéséből származik. Az iratot Szita Szabolcs, a holokausztot évtizedek óta kutató történész Gyógyíthatatlan sebek című új könyvében olvashatjuk, amelyben a dokumentáltan Auschwitz-Birkenaubá hurcolt 438 ezer magyar zsidó történetét dolgozta fel.

„Vidékiek” voltak, köztük sokan a visszacsatolt területekről. Állampolgári fegyelemmel vonultak be nagypapástól, kisgyerekestől a gettóba, ahol csendőrök még veréssel, kínzással vették el megmaradt értékeiket. Aligha lehettek illúzióik, amikor felhajtották őket a vonatra, amely „munkára” viszi őket. A kassai pályaudvaron vették át a csendőrökről a németek a „szállítmányt”. Amint Szita kiderítette: a kassai zsidó temetőben földelték el azokat, akik már az út első szakaszát sem éltek túl.

Faragho Gábor altábornagy, a csendőrség főfelügyelője a minisztertanács 1944 június 21-i ülésén közölte: „Eddig már több mint 400 ezer zsidót szállítottunk ki és a testület fegyelme igen jó. A nullával egyenlőnek kell vennünk, ha a 20 ezer csendőrral szemben panaszok merültek volna fel...” Az érintetteknek panaszra módjuk nem volt: többségüket a halálba küldték, a többieket elképzelhetetlen körülmények között dolgoztatták. Honfitársaik többsége legalábbis közömbös volt sorsuk iránt, de nem kevesen segítettek.

Szita kínzó precizitással írja le a lágerbirodalom életét, az ellenállási kísérleteket és az elállatiasodást, a felfoghatatlan szenvedéseket és a gyilkosok szervezett munkáját. A front közeledtével halálmenetekben hajtották tovább a megmaradottakat, s próbálták eltüntetni a borzalmak nyomait. Nem sikerült teljesen. A szovjeteknek, akik döbbenet bukkantak a még ottmaradt mozgó csontvázakra, sok minden a kezükbe jutott. Az anyag bekerült a moszkvai Külön-

leges Levéltárba. Szita ott csak kiválogatott irategyütteseket láthatott a légerek ellenőrzéséről, az SS személyi állományának helyzetéről. Az óriási gyűjteményből több ország kapott már iratokat – Magyarországot azonban az orosz restitúciós törvény kizárta ebből.

A tragédia utolsó, kevésbé ismert fejezete is feltárul a kötetben: milyen nehezen tudtak hazatérni a túlélők. Lengyel, szovjet kórházakban ápolták őket. Míg a nagy országok szervezetten vitték haza polgáraikat, „a magyarok ügyében teljes volt a hallgatás”. A kivételek között volt Újpest: bizottságot küldtek a helyszínre, kiállításon mutatták be a szörnyűségeket, sürgetve a segítség megszervezését. Az elmaradt. Általában magukra hagyva szivárogtak haza a túlélők. Nem egy esetben a szovjetek elfogták őket, s hozzácsapták egy-egy fogolytranszporthoz.

Moszkva 1947-ben kártérítést igényelt a magyar kormánytól a 6400 deportált munkácsiért, akik közül csak nyolcszázan tértek vissza. Dél-Szlovákiában az volt az álláspont a visszatérőkről, hogy „aki magyarnak vallotta magát, jobban tette volna, ha nem tér vissza”. Kétszáznál több zsidó családot kifosztva, egy batyuval tettek át a határon – akárcsak sok más felvidéki magyart, és voltak pogromok is.

A német megszállók által mesterien kompromittált magyar társadalom nem vállalta a felelősséget a népirtásért. A köztudatban ez a tragédia összekapcsolódott a háborús vereség minden következményével, a hadifoglyok, a málenkij robotra hurcoltak, a kitelepített magyarok sorsává „A háborúban mindenki szenvedett kifejezés sok mindent elfedett – sommáz találóan Szita. ■

